TAMPEREEN YLIOPISTO

Yhteiskuntadystopiat kulttuurisessa mielikuvituksessa ja kansalaisaktivismissa

Eduskunnan tulevaisuusvaliokunta 23.2.2018

Saija Isomaa, yliopistonlehtori ja dosentti, Tampereen yliopisto
Synkistyvät tulevaisuudenkuvat -tutkimushankkeen vetäjä (Koneen säätiö 2015–2019)

TAMPEREEN YLIOPISTO

Tulevaisuusvisioiden synkistyminen 1900-luvulla

- Ennen 1800-luvun loppua vahva utopiatraditio ja valistuksen usko parempaan tulevaisuuteen (apuna tiede & teknologia)

- 1800-luvun lopusta visioiden synkistyminen kirjallisuudessa ja kulttuurissa, tuloksena mm.
  - Apokalypsit
  - Postapokalypsit
  - Yhteiskuntadystopiat
  - Ekodystopiat & ilmastofiktio

TAMPEREEN YLIOPISTO

Tunnettuja yhteiskuntadystopioita

- Eugen Samjatin: *Me* (1924)
- Aldous Huxley: *Brave New World* (1932)
- George Orwell: *Nineteen Eighty-Four* (1949)
- Ray Bradbury: *Fahrenheit 451* (1953)
- Margaret Atwood: *The Handmaid's Tale* (1985)
- Michel Houellebecq: *Soumission* (2015)

•Suomessa vahvistuva trendi 1990-luvulta lähtien (mm. Maarit Verronen, Johanna Sinisalo, Siri Kolu)

TAMPEREEN YLIOPISTO

Tarinamalli elokuvien kautta suurelle yleisölle

- Esimerkkejä:
  - Taru sormusten herrasta
  - Tähtien sota
  - Harry Potter
  - Nälkäpeli

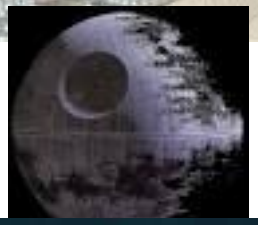

TAMPEREEN YLIOPISTO

Orwellin *Vuonna 1984* tositv-formaattina

TAMPEREEN YLIOPISTO

Yhteiskuntadystopiat poliittisessa keskustelussa

- Pilalehti Charlie Hebdoon tehty terrori-isku Pariisissa 1/2015: lehden kannessa Michel Houellebecq ja *Soumission* (2015), kuvitelma Ranskasta islamilaisena teokratiana

- Iskujen seurauksena ”Je suis Charlie”-ilmiö

TAMPEREEN YLIOPISTO

Trumpin valtaannousu 2017 ja dystopiat

- Orwellin *Vuonna 1984* myytiin loppuun Amazon.comissa, Britanniassa myyntilistan 3.
- Muiden myynti (Huxley, Bradbury) kasvoi selvästi
- Atwoodin *The Handmaid's Tale* helmikuussa 2017 kirjamyyntilistojen kärkeen Yhdysvalloissa

Syynä Trumpin valtakauteen kohdistuvat pelot esim.

- totuudenjälkeisestä ajasta (vrt. ”fake news”)
- luokkarakenteen ja eriarvoisuuden vahvistumisesta
- median korruptoitumisesta ja viihteellistymisestä
- naisten ja sukupuolivähemmistöjen aseman heikkenemisestä

TAMPEREEN YLIOPISTO

Atwood poliittisissa mielenilmauksissa Yhdysvalloissa ja Euroopassa

Handmaid Coalition vastustaa ”misogyniaa ja marginaaliryhmien sortoa lainsäädännössä ja hallituksen menettelytavoissa”, handmaidcoalition.org

TAMPEREEN YLIOPISTO

Väitteitä

1. Dystopiaperinne on taiteilijoiden tapa tehdä ”parviälynä” ajatuskokeita epätoivottavista kehityskuluista ja huonosta yhteiskunnasta
2. Dystopiat ovat jo pitkään vaikuttaneet vaivihkaisesti kulttuurisiin käsityksiin huonosta yhteiskunnasta tunteisiin vaikuttavien tarinoiden avulla
3. Dystooppisten varoitustarinoiden avulla muotoillaan lainsäädäntöön ja hallintotapoihin kohdistuvaa poliittista kritiikkiä sekä vahvistetaan tiettyjä arvomaailmoja (demokratia, vapaus) ja yhteisöllisiä tunnerakenteita

TAMPEREEN YLIOPISTO

Suomalaisia dystopioita

- Sadan dystopian listaus dystopia-projektin nettisivuilla, http://www.uta.fi/ltl/dystopiaprojekti/suomalaisetdystopiat.html
- Muutama esimerkki:
  - Jan Salminen: *Äidinmaa* (2012, miesten syrjäytyminen)
  - Maarit Verronen: *Karsintavaihe* (2008, työdystopia)
  - Esa Mäkinen: *Totuuskuutio* (2015, mediadystopia)